

Рис. 2. Схема формування мотиву, зумовленого ситуацією або обставинами

*Джерело: складено автором

Істотним моментом при формуванні мотиву є усвідомлення значущості потреби, що виникла, необхідності її задоволення для досягнення загальної мети, а також усвідомлення можливих наслідків у разі відмови. Якщо загальна мета має високу значущість для людини, у неї формується переконання щодо обов'язкового виконання певних дій, вчинків, прийняття рішень. Тому до процесу формування мотиву споживач підходить як до усвідомленої необхідності.

Назвемо характерні особливості мотиваційного процесу, зумовленого ситуацією або обставинами.

1) На актуалізацію потреби істотно впливає важливість для споживача загальної мети, що послужила усвідомленню потреби, а також її досягнення.

2) Оскільки мета вже сформульована, відпадає необхідність у ретельній внутрішній і зовнішній пошуковій активності.

3) Оцінка можливостей практично позбавлена емоційного ставлення і повністю базується на раціоналізмі.

4) При високій значущості загальної мети оцінка особистих пріоритетів, соціальних відносин, а також можливих змін не відіграватиме істотної ролі в процесі аналізу.

Отже, на розвиток процесу мотивації суттєвий вплив має маркетингова діяльність ринкових суб'єктів. Залежно від наявної інформації про мотивацію своїх цільових споживачів виробник розробляє комплекс маркетингу, перші три елементи якого – товар, ціна, система дистрибуції – виступають елементами мотивації, якими керуються споживачі, приймаючи рішення про купівлю. Четвертий елемент комплексу маркетингу – комплекс маркетингових комунікацій – покликаний впливати на вибір споживача. Наголошується, що інструменти маркетингу найсуттєвіше впливають тоді, коли потреба споживача вже сформована і виробник за допомогою комплексу маркетингу може безпосередньо вплинути на формування потреби в певному продукті, певної марки з певними властивостями. На нашу думку, не можна недооцінювати вплив елементів комплексу ма-

кетингу на етапі актуалізації нужди, на самому початку розгортання мотиваційного процесу.

Дослідження структури і динаміки мотиваційного процесу ринкової поведінки споживача дає можливість ідентифікувати причини такої поведінки та встановити ті причини, які вирішальним чином впливають на його споживчий вибір. Структура та динамічність мотиваційного процесу залежать від виду стимулів, під впливом яких починає розгортатися процес формування наміру як етапу мотивації та активізується ринкова діяльність споживача. Комплекс маркетингу, соціальне оточення споживача або виникнення ситуації, яка активізує потребу у придбанні товару, призводять до формування мотивації, зумовленої зовнішніми стимулами (зовнішньоорганізована мотивація). Внутрішні психологічні процеси індивіда також спонукають його до ринкової активності та активізують внутрішньоорганізовану мотивацію. У ході подальших наукових досліджень, на думку автора, актуальними є питання, пов'язані з дослідженням перебігу когнітивного процесу у споживача та його залучення до процесу прийняття рішення про купівлю. Визначення когнітивних аспектів споживчої мотивації, чинників, що впливають на рівень залучення забезпечать ефективніше управління споживчою поведінкою через розробку відповідного інструментарію комунікаційного впливу на споживача.

1. Верещагіна Л.А. Психология потребностей и мотивация персонала / Л.А. Верещагіна, И.М. Карелина. – [2-е изд.]. – Харьков: Изд-во Гуманитарный центр, 2005. – 156 с. 2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Ильин Е.П. – СПб.: Питер, 2004. – 509 с. – (Серия "Мастера психологии"). 3. Методические указания по дисциплине "Теории потребителских мотиваций" для студентов факультета менеджмента и маркетинга по специальности "Маркетинг" для всех форм обучения / [сост.: А.А. Старостина, А.В. Зозулев]. – К.: НТУУ "КПИ", 1999. – 110 с. 4. Фоксол Г. Психология потребителя в маркетинге / Г. Фоксол, Р. Голдсмит, С. Браун; пер. с англ. под ред. И.В. Андреевой. – СПб.: Питер, 2001. – 352 с. – (Серия "Маркетинг для профессионалов"). 5. Хьелл Л. Теории личности (Основные положения, исследования и применение) / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб.: Питер Ком, 1998. – 608 с. – (Серия "Мастера психологии"). 6. Schiffman L.G. Consumer Behavior / Leon G. Schiffman, Leslie L. Kanuk. – Pearson Prentice Hall, 2004. – 587 p.

Надійшла до редколегії 28.04.11

УДК 330.341.1

С. Мицюк, мол. наук. співроб., канд. екон. наук

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В статті розглядається необхідність впровадження інноваційної моделі розвитку держави. Досліджується вплив інноваційної діяльності на підвищення конкурентоспроможності економіки України.

Ключові слова: конкурентоспроможність економіки, інновації, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток.

В статье рассматривается необходимость внедрения инновационной модели развития государства. Исследуется влияние инновационной деятельности на повышение конкурентоспособности экономики Украины.

Ключевые слова: конкурентоспособность экономики, инновации, инновационная деятельность, инновационное развитие.

The necessity of introduction of innovative model of development of the state is examined in the article. Influence of innovative activity on the increase of competitiveness of economy of Ukraine is probed.

Keywords: competitiveness of economy, innovations, innovative activity, innovative development.

В сучасних умовах розгортання інноваційних процесів та їх державне стимулювання і підтримка стали

одним з основних факторів конкурентоспроможності національної економіки, і саме тому перехід на інно-

ваційну модель розвитку держави – першочергове завдання сьогодення.

Досвід розвинених країн світу показує, що вплив інновацій на економіку має відбуватися шляхом узгодження інноваційної складової з науково-технічною, бюджетно-фінансовою, грошово-кредитною, промисловою та зовнішньоторговельною політикою. Проблеми запуску в Україні господарського механізму, який здатен виробляти конкурентоспроможну продукцію знаходяться в площині організації їх ефективної взаємодії з огляду на необхідний державі ефект.

В останнє десятиріччя через обмеженість науково-технологічної та інноваційної політики в Україні поглибилися тенденції технологічного відставання від розвинених країн світу. Наслідком цього стає зниження конкурентоспроможності національної економіки, гальмування розвитку високотехнологічних галузей промисловості, спад якості робочої сили.

Суттєвий внесок у дослідження проблеми конкурентоспроможності зробили вітчизняні та закордонні вчені: В. Базилевич, Я. Базилюк, І. Бураковський, А. Гальчинський, В. Геєць, Б. Кваснюк, А. Костусєв, В. Рокоча, А. Чухно, М. Портер, Д. Сакс, Е. Чемберлін, Й. Шумпєтер та багато інших.

Більшість українських авторів згодні, що досягнення вищого рівня конкурентоспроможності залежить від інноваційних процесів, але сьогодні недостатньо досліджено, які саме структурні зміни на державному і регіональному рівнях необхідні для підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Метою статті є висвітлення проблем впливу інноваційної діяльності на конкурентоспроможність економіки України.

Отже, один з основних показників оцінки країни – конкурентоспроможність національної економіки. Науково-технологічний потенціал – визначальний фактор, який забезпечує та формує таку конкурентоспроможність. Саме з розвитком інноваційної діяльності пов'язують подолання кризового стану вітчизняної економіки, зростання обсягів виробництва, вихід на нові ринки, адаптацію підприємства до ринкового середовища [1]. Позитивний вплив інновацій на рівень конкурентоспроможності економіки країни проявляється у зростанні продуктивності праці та доданій вартості, структурному оновленні економіки, зростанні питомої ваги високотехнологічних, наукоємних галузей в структурі виробництва і експорту, підвищенні якості продукції, і, як наслідок, розширенні ринків збуту [2].

Значного успіху на ринку можна досягти шляхом виробництва інноваційної продукції, яка найбільшою мірою відповідатиме умовам ринку, конкретним вимогам споживачів за своїми якісними, технічними та економічними характеристиками. Техніко-економічні показники інноваційної продукції, як правило, перевищують показники інших видів продукції, її значна перевага – досить високий попит на національних і світових ринках. Підприємства, які виробляють інноваційну продукцію, досягають значної конкурентоспроможності та переваг перед конкурентами, що зміцнює й економіку країни в цілому.

Реформування економіки України відбувається в умовах зношеності основних фондів, слабкого машинобудування, підвищеної ресурсомісткості виробництва. Високий рівень монополізму, тіньовий контроль призводить до зменшення виробництва і зниження рівня технологій, що, в свою чергу, робить продукцію неконкурентоспроможною.

Саме низький рівень технологій і відсутність орієнтації на виробництво високоякісної продукції призводить до того, що ця продукція є нерентабельною через

високу матеріало- і енергомісткість, не відповідає сучасним вимогам і є неконкурентоспроможною.

В останні роки науково-освітній та інноваційний потенціал України сконцентрований у промислово розвинених регіонах. Зокрема, у Києві, Харківській, Донецькій, Дніпропетровській та Львівській областях зосереджені 52% студентів, 72% науковців та 12 з 15 технопарків України. Регіональні відмінності за міжнародними індикаторами розвитку "суспільства знань" в Україні є вражаючими: від 24,2 дослідників на 1000 осіб економічно активного населення у м. Києві до 0,2 – у Хмельницькій області. Ці фактори і надалі залишаються істотною перешкодою структурних зрушень в інноваційній сфері [3].

Для забезпечення конкурентоспроможності необхідно переорієнтувати фінансові ресурси з поточного споживання в інвестування та спрямувати інвестиційну діяльність на становлення ефективної національної економіки, зокрема, інноваційно спрямувати інвестиції, активізувати нововведення як пріоритетну складову стратегії соціально-економічного розвитку держави.

Обмеженість фінансових ресурсів України не дозволяє їй забезпечити на необхідному рівні бюджетні вкладення в науку. Це призводить до подальшого падіння інноваційного потенціалу України. Більше того, така політика не сприяє зміні напрямку концентрації фінансування наукових досліджень від державного в бік бізнес-компаній і залученню до країни компаній – світових технологічних лідерів [3].

Згідно з експертними даними у промислово розвинених країнах, де інноваційна діяльність приватних компаній характеризується своєю цілеспрямованістю, близько 27% наукових проектів реалізуються з високими економічними результатами, тоді як у нас загальна картина така, що лише 0,03% ідей і 0,8% проектів досягають фінансового успіху [4].

Для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності галузей вітчизняної економіки та окремих підприємств держава повинна сконцентрувати свої зусилля на стимулюванні впровадження інновацій та високих технологій, реструктуризації та підвищенні ефективності вітчизняного виробництва, удосконаленні нормативно-правового регулювання природних монополій. В Україні є певна необхідність придбати нові технологічні засоби, крім того, активізувати інноваційну діяльність можна, з'єднавши можливості освіти і науки, з одного боку, виробництва та бізнесу – з іншого.

Структурні галузеві зміни української економіки – завдання тривалого періоду. Не менш важливим заходом є підвищення техніко-технологічного рівня всередині кожної з галузей із максимальним залученням сучасних енергетико-екологічних наукоємних технологій.

Отже, основними напрямками структурних змін можна назвати наступні:

- розповсюдження ресурсо-, енерго- та екологічних технологій (так як вартість енергетичних ресурсів постійно зростає, а рівень забезпеченості ними української економіки низький, то ресурсозбереження і енергозбереження повинні бути першочерговими заходами політики підвищення економічної незалежності національної економіки, збереження та підвищення конкурентоспроможності українських виробників);

- поступова переорієнтація промисловості із зовнішніх на внутрішні ринки збуту та заміщення імпорту (необхідно переорієнтувати промисловість на забезпечення, в першу чергу, внутрішнього ринку продукцією, орієнтованою на споживчий ринок (продовольство, одяг, взуття, меблі, предмети побуту, автомобілі), виробничого призначення (сировина та комплектуючі для

виробництва готової продукції) та інвестиційною продукцією (виробниче обладнання));

- підвищення конкурентоспроможності через модернізацію економіки.

Без державного регулювання не може бути ефективної, соціально-орієнтованої ринкової економіки та забезпечення економічної безпеки країни. Держава не може не регулювати головні соціально-економічні процеси, тому необхідно забезпечити певний баланс економічних процесів шляхом перетворень, спрямованих на досягнення економічної рівноваги і соціальної стабільності в суспільстві. Без них неможлива зміна структури економіки, стимулювання економічного зростання. Економічна рівновага і стабільність – це основа економічного та структурного переходу господарської системи до збалансованого стану. Отже, структурна перебудова економіки є однією із необхідних умов становлення ринкової рівноваги, ефективного функціонування усіх ринкових механізмів, і особливу значимість у процесах функціонування національної інноваційної системи має організація та стимулювання процесів оновлення технологій, передачі наукових розробок із сфери одержання знань у виробництво, що досягається за допомогою розвитку системи освіти, ринку інтелектуальної власності, створення інноваційної інфраструктури, фінансового та податкового стимулювання науково-технічної діяльності. Важливими для держави є георозміщення і науково-технологічний потенціал, на інтенсивне використання яких і доцільно спрямувати цільову орієнтацію інноваційних проектів. Не менш важливим є і послаблення дії дестимулюючих факторів через стимулювання нагромадження капіталів, у тому числі заощаджень населення, інвестицій, охорони довкілля і, головне, системоутворюючої ролі інноваційних форм регіонального розвитку у формуванні соціального капіталу.

Загальнодержавна стратегія структурної перебудови економіки на інноваційній основі повинна бути доповнена її регіональним складником. Метою реалізації інноваційної політики на регіональному рівні має стати збереження і максимально можливе використання науково-технічного потенціалу, його розвиток як головної передумови конкурентоспроможності окремих підприємств і господарського комплексу регіону в цілому.

Пріоритетними завданнями впровадження інноваційних форм регіонального розвитку доцільно визначити: створення внутрішніх передумов і стимулів для мобілізації інвестиційних ресурсів, реструктурування господарських комплексів регіонів, зменшення рівня розвитку підприємницької діяльності і, як наслідок, посилення ділової активності та пом'якшення негативних наслідків трансформаційної кризи. Так, одним із найважливіших показників, що характеризують економічний розвиток підприємства, є достатній рівень його інноваційного потенціалу, що пояснюється такими основними причинами:

- по-перше, виробнича функція змінюється в результаті зміни розмірів капіталу, що його використовують у виробництві продукції за рахунок збільшення розмірів основних засобів, що мають більшу наукомісткість і пов'язану з нею велику капіталомісткість;
  - по-друге, виробнича функція змінюється в результаті впровадження нових технологій, матеріалів, видів продукції, що дає можливість збільшити розміри випуску продукції без істотного збільшення витрат основних ресурсів, отже, зростання продуктивності праці у вигляді одержання великих обсягів виробництва за відносної економії живої праці збільшує масу споживчої вартості.
- Саме тому головними завданнями інноваційної політики регіонального рівня повинні стати:
- формування ефективно діючого ринку інновацій;

- залучення науково-технічного комплексу регіону до міжнародного і міжрегіонального науково-технічного співробітництва;

- створення на місцевому рівні ефективного організаційного і фінансового механізму підтримки і розвитку інноваційної діяльності за участю держави.

Таким чином, одне з основних завдань держави – створення сприятливих умов для удосконалення виробництва, розвитку інноваційних процесів, спрямування інвестиційних ресурсів саме на інновації, в першу чергу – у сфері освоєння енерго- та екологічнозбережливих технологій, повинно реалізовуватись наступними заходами:

- податкові привілеї та цільове кредитування інноваційних проектів,
- державна підтримка науково-технічного розвитку, розбудови національної інноваційної системи;
- удосконалення систем загальної та професійної освіти, забезпечення інноваційних виробничих процесів відповідним кадровим потенціалом;
- стимулювання інвестиційного оновлення національної промисловості;
- стимулювання розвитку наукоємних та високотехнологічних виробництв і створення умов для здійснення капіталовкладень в технологічне оновлення виробництва;
- забезпечення прискореного розвитку внутрішнього ринку порівняно із зовнішнім попитом та поліпшення його структурних характеристик за рахунок інноваційних чинників;
- впровадження механізмів стимулювання та підтримки високотехнологічного експорту;
- вдосконалення державного фінансування структурних та інноваційних зрушень;
- покращення інвестиційного клімату (як для внутрішніх, так і іноземних інвесторів) для підвищення ефективності національної економіки;
- стимулювання заходів щодо подолання ресурсовитратного характеру виробництва.

В умовах переходу до інноваційної моделі економічного розвитку одним із основних чинників його реалізації є також наявність фахівців-професіоналів у сфері управління інноваційним процесом на всіх рівнях господарської системи. Практика показує, що відсутність інноваційного мислення, сучасних креативних знань та інноваційної культури в суспільстві стримує розвиток інноваційного курсу. Саме тому перед вищою освітою і постає економіці актуальне завдання навчити молодь мислити і діяти категоріями інноватики, застосовуючи принципи академічності та методичної практичності. Досягти цього можливо на основі застосування новітньої освітньої технології – інтеграції потенціалу академічної науки та вищої школи.

Державна політика в сфері вищої освіти повинна орієнтуватись на перевірені світовою практикою моделі НІС (національні інноваційні системи), що функціонують у ринкових умовах, де особливу значимість має організація передачі наукових розробок із сфери одержання знань у виробництво, а досягається це за допомогою створення ринку об'єктів інтелектуальної власності та інноваційної інфраструктури. Остання повинна включати технопарки, бізнес-інкубатори, інноваційно-технологічні центри, центри трансферу технологій, консалтингові фірми, фінансові та інші структури.

Проте, у вітчизняній економічній науці інтелектуальна власність тільки починає займати гідне положення і реалізується вельми неефективно. Промислові підприємства не в повній мірі використовують результати інтелектуальної діяльності, наслідком чого інно-

ваційна активність виробничої сфери України залишається поки надто низькою. Більш того, практика свідчить, що як в цілому по країні, так і в окремих її регіонах, деякі важливі показники інноваційної активності мають тенденції до зниження.

Але все ж таки необхідно зазначити, що в інноваційній сфері є певний прогрес, а саме – розуміння її значимості для української економіки. І саме це розуміння повинно посприяти суттєвим інноваційним зрушенням в економіці, залученню інтелектуального потенціалу нації, адже, на жаль, фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт призвело до відтоку з України кваліфікованих наукових та технічних кадрів, стрімкої деградації матеріально-технічної бази наукових та науково-технологічних досліджень, переважного впровадження в Україні запозичених технологій не найкращої якості, зростання ролі іноземних інвесторів.

Інноваційні засади розвитку економіки можуть бути зведені лише на системній основі – врахуванні всіх факторів у їх взаємодії. За допомогою інформаційних технологій треба виявити пріоритетні напрями впровадження інновацій, залучивши до цього процесу всі верстви суспільства для створення високоефективної національної економіки.

Отже, впровадження інновацій впливає на рівень конкурентоспроможності економіки країни, що проявляється в зростанні продуктивності праці, структурному оновленні економіки, збільшенні питомої ваги високотехнологічних, наукомістких галузей в структурі виробництва та експорту, підвищенні якості продукції, і, як наслідок, – в розширенні ринків збуту. Досить актуальними для України на науковому і прикладному рівнях є проблеми формування ефективного механізму державної підтримки інноваційної діяльності, диверсифікації джерел фінансування наукових досліджень, розбудови сучасної інноваційної інфраструктури, забезпечення системності та ефективності інноваційних процесів.

1. Кирич Н.Б. Інноваційна діяльність підприємств та організацій як метод стабілізації економіки регіонів України / Андрушків Б.М., Кирич Н.Б., Погайдак О.Б. // Вісник економічної науки України. – 2009. – №1 (15). – С. 23-25. 2. Бутенко А.І. Інвестиційна діяльність в інноваційній сфері підприємництва України: методи і форми / А.І. Бутенко, Є.В. Лазарева // Вісник економічної науки України. – 2007. – № 2. – С.14-19. 3. Голубченко А.К. Відродження промисловості України – шлях до радикальної гуманізації економіки України [Електронний ресурс] / А.К. Голубченко. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.spu.in.ua/ua/zaavy/3414> 4. Гончаров Ю.В. Ресурсний потенціал промисловості України та розвиток конкурентоспроможності національної економіки / Ю.В. Гончаров, Д.В. Крищенко / Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2006. – № 1-2. – С. 33-34.

Надійшла до редколегії 04.05.11

УДК 336.02:330.362

А. Вірченко, асп.

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Розкрито головні напрями переосмислення значення макроекономічної політики в сучасних умовах. Окреслено важливі зміни в розробленні фінансової політики. Обґрунтовано необхідність зміщення пріоритетів макроекономічного регулювання на користь фінансової політики.

Ключові слова: глобальна фінансово-економічна криза, фінансова політика, макроекономічна стабілізація, інструменти макроекономічної політики, таргетування державного боргу, автоматичні фіскальні стабілізатори.

Раскрыты главные направления переосмысления значения макроэкономической политики в современных условиях. Очерчены важные изменения в разработке финансовой политики. Обоснована необходимость смещения приоритетов макроэкономического регулирования на пользу финансовой политики.

Ключевые слова: глобальный финансово-экономический кризис, финансовая политика, макроэкономическая стабилизация, инструменты макроэкономической политики, таргетирование государственного долга, автоматические фискальные стабилизаторы.

The paper studies major ways in rethinking macroeconomic policy under current conditions. Crucial changes to design financial policy are outlined. A necessity is highlighted to shift priorities in macroeconomic regulation to advantage of financial policy.

Keywords: global crisis, financial policy, macroeconomic stability, macroeconomic policy instruments, (government) debt targeting, automatic fiscal stabilizers.

Глобальна фінансово-економічна криза, що почалася в жовтні 2008 року, посилила науковий інтерес до проблем забезпечення макроекономічної стабільності за допомогою фінансового регулювання. Необхідність досягнення економічної стабільності в кризових умовах змусила науковців переосмислити роль та значення фінансової політики та звернути особливу увагу на фіскальні засоби макроекономічної стабілізації. Йде мова про те, що заходи економічної політики, які застосовувалися з початку 80-х років ХХ ст., перестали бути дієвими, оскільки поточна криза набула світового масштабу (що обмежило силу впливу зовнішньоекономічних інструментів стабілізації) та фінансового характеру (що робить неефективним застосування заходів грошово-кредитної політики та послаблює традиційний механізм монетарної трансмісії). За таких умов пріоритетного значення набуло бюджетно-податкове регулювання. У цьому контексті дослідження проблем ефективного бюджетно-податкового регулювання з метою подолання макроекономічної нестабільності, виявлення каналів трансмісійного механізму бюджетно-податкової політики та особливостей їхнього функціонування набуває важливого теоретичного та практичного значення.

Проблеми сутності, складових та значення макроекономічного регулювання для економічної стабілізації привертають увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких: Базилевич В.Д., Барановський О.І., Василек О.Д., Лепушинський В.А., Міщенко В.І., Луїна І.О., Опарін В.М., Радіонова І.Ф., Соколовська А.М., Сомик А.В., Федоров В.М., Чухно А.А. та інші; а також західні дослідники: Барро Р., Бланкарт Ш., Бланшар О., Манків Г., Масгрейв Р., Ромер Д. та інші. Незважаючи на значну кількість наукових розробок у цій галузі, ряд проблем, пов'язаних зі зміною ролі фінансової політики, залишається недостатньо розробленим.

Метою пропонованого дослідження є виокремлення головних напрямів переосмислення значення макроекономічної політики за умов глобальної фінансово-економічної кризи й обґрунтування необхідності зміщення пріоритетів у засобах макроекономічного регулювання національних економік з метою макроекономічної стабілізації та підвищення конкурентоспроможності і добробуту.

Аналіз еволюції світової економічної думки засвідчує, що чільне місце в інструментарії розробників макроекономічної політики протягом ХХ – початку ХХІ ст.